

Menais prabunda praeitis: Europos žydų kultūros diena Žagarėje

Rasa ALIŠAUSKIENĖ

Joniškio istorijos ir kultūros muziejus kartu su Joniškio rajono savivaldybės administracijos paveldosaugos specialistu bei Žagarės regioninio parko direkcija jau kelinti metai dalyvauja Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos koordinuojamoje ir organizuojamoje tarptautinėje Europos Tarybos programoje „Europos žydų kultūros diena“. Š. m. rugsėjo 7 d. muziejaus darbuotojai visus, besidominčius žydų kultūros paveldu, pakvietė į Žagarę, kur buvo vykdomas Kultūros paveldo departamento remiamas projektas „Menais prabunda praeitis“.

The Past Awakes via Arts: the Day of the European Jews in Žagarė

Rasa ALIŠAUSKIENĖ

The publication presents events of the Joniškis History and Culture Museum, Joniškis District Municipal Administration and Directorate of the Žagarė Regional Park, in memory of the international "European Jewish Day of Culture" under the European Council Programme. On 7 September workers of the Museum invited visitors interested in the heritage of the Jewish culture to Žagarė, where the project "The Past Awakes via Arts", supported by the Cultural Heritage Department, was implemented. The Žagarė Cultural Centre opened the photo exhibition "And the Mountains were Moving in Jude" by a writer from Joniškis Jonas Ivanauskas. The Centre also organised the lecture "Traditions of the Jewish Music Culture" by Dr. Marija Krupoves, a culture theorist, the lecturer of the Vilnius Yiddish Institute, researcher of music and songs of ethnic minorities and the singer, where she presented the cultural attributes of the Jewish nation and history. After the lecture the excursion around the Žagarė Jewish culture heritage objects was organised. The Žagarė Synagogue demonstrated the film "Meetings", ordered by the Litvak Foundation and created by the director Arcady Gotesman. The film revealed the life of the Lithuanian Jews before 1939. It included rare documentary shots which were obtained by the author from S. Spielberg as well as from the archives of the Israeli museums.

Žydų kultūros dienos minėjimo renginiai prasidėjo Žagarės kultūros centre atidaryta joniškietiško, literato Jono Ivanausko fotografijų paroda „O kalnai judėjo Judėjoje“. Pristatydamas parodą autorius pasidalino įspūdžiais iš kelionės po Izraelį, pažvelgė į žydų kultūrinį, religinį gyvenimą lietuviu akimis.

► Renginį pratęsė dr. Marijos Krupoves paskaita „Žydų muzikinės kultūros tradicija“. Marija Krupoves yra kultūrologė, Vilniaus jidiš kultūros instituto dėstytoja, tautinių mažumų muzikos ir dainų tyrinėtoja bei dainininkė. Jos ruošiamų programų repertuaruose kūriniai atliekami daugiau nei dešimčia kalbų (lietuvių, lenkų, baltarusių, rusų, totorių, karaimų, žydų, čigonų ir kt.), kaip ji pati sako, „devyniomis žemės kalbomis ir dešimtąja – dangaus – hebrajų“. Būdama poliglote, visas dainas ji atlieka tik originalo kalbomis. Marija koncertavo Lietuvoje, Lenkijoje, Vokietijoje, Prancūzijoje, Japonijoje, Kanadoje, JAV, yra pelniusi tarptautinių apdovanojimų, įrašiusi ne vieną kompaktinę plokštelę.

► Paskaitos metu buvo pristatomi žydų tautos ir istorijos kultūros bruožai. Lektorė kalbėjo apie žydų tradicijas, religijos ypatybes.

► Po pietų surengta ekskursija po Žagarės žydų kultūros paveldo objektus. Vakare Žagarės Sinagogoje buvo parodytas filmas „Susitikimai“ apie žydų gyvenimą Lietuvoje. Tai Litvakų fondo užsakytu sukurtas vaizdo ir garso albumas apie Lietuvos žydų gyvenimą iki 1939 metų. Čia parodytos visos tų laikų būties spalvos, tarp kurių ir džiaugsmas, ir liūdesys, ir viltis. Režisieriaus Arkadijaus Gotesmano filmas sumontuotas iš retų dokumentinių kadro, kuriuos jam pavyko gauti iš paties S. Spilbergo bei Izraelio muziejų archyvų. Ekrane judantys vaizdai – lyg ant telegrafo stulpus jungiančių vielų tupinčios natos. Kiekviena jų – tarsi susitikimas su atskiru, jau išėjusiu žmogumi.

► Kunigas Arūnas Peškaitis, peržiūrėjęs filmą, atsiliepiamuose rašė:

„...džiaugsmas stipresnis už liūdesį, nes gyvybės pasaulyje yra daugiau negu mirties, nes susitikimų šiek tiek daugiau negu išsiskyrimų“.

► Filmą įgarsino žymių muzikantų trio: Arkadijus Gotesmanas (perkusija), Valerijus Ramoška (trimitas) ir Borisas Kirzneris (smuikas), kurie pasibaigus filmui renginį pratęsė Litvakų muzikos koncertu.

► Arkadijus Gotesmanas profesionalioje scenoje – nuo 1982 metų. Džiažą groti pradėjo Gintaro Abariaus trio, vėliau bendradarbiavo su daugybe įvairių kryptių muzikantų, su kuriais džiažo muzikoje – beveik 30 metų. Būgnininkas rengia ir solines programas. Jis koncertavo visuose šalies džiažo festivaliuose, pasirodė daugelyje Europos šalių.

► Valerijus Ramoška – vienas veikliausių Lietuvos džiažo meistrų, nuolatinis šalies džiažo festivalių dalyvis. Trimitininkas gastroliavo dešimtyje Europos ir dviejose Azijos šalyse, įgrojo ne vieną kompaktinį diską. Jis taip pat pagrindinių šalies bigbendų solistas. Muzikantas parengė ne vieną duetų programą su D. Paulausku bei E. Buožiu, su abiem partneriais yra išleidęs po albumą. V. Ramoška bendradarbiavo su V. Čekasinu, V. Tarasovu, Liudu Mockūnu, P. Vyšniausku, V. Labučiu, L. Šinkarenka, S. Sasnausku bei kitais šalies džiažo meistras.

► Šiems dviems džiažo korifėjams pritarė smuikininkas Borisas Kirzneris.

► Renginį vedęs Vytautas Toleikis priminė garsiausius Žagarėje gyvenusius žydus: fiziką, atominės bombos kūrėją Izaoką Kikoiną, prekiautoją arbata Kalmaną Zeevą-Visockį, lietuviško judaizmo propaguotoją Izraelį Salanterį-Lipkiną ir kt. ■

JIKM muziejaus archyvo nuotr.

Renginio organizatoriai ir dalyviai

Marija Krupoves-Berg